

กองระบาดวิทยาครบรอบ 25 ปี
25th ANNIVERSARY DIVISION OF EPIDEMIOLOGY

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๔๓
๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๐

VOLUME 28 : NUMBER 43
OCTOBER 24, 1997

ISSN 0125-7447

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ CONTENTS

ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขภาพศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์	601
ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมอำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย	
สถานการณ์โรคเอดส์ประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 - 30 กันยายน พ.ศ.2540	613

ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขภาพศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรม
การป้องกันโรคเอดส์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม
อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย

The Effectiveness of Health Education Program for Development
on Prevention Behavior Among Employees in the Industrial Plants
Amphoe Sawankhalok, Sukhothai Province.

สมศักดิ์ ทรงวุฒิ (SOMSAK SONGVUTI)
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขภาพศึกษา เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย จำนวน 246 คน เป็นโรงงาน ทดลอง 1 แห่ง จำนวน 120 คน และโรงงานเปรียบเทียบ 1 แห่ง จำนวน 126 คน เฉพาะกลุ่มทดลองได้เข้า ร่วมโปรแกรมสุขภาพศึกษา โดยการบรรยายร่วมกับการอภิปรายกลุ่มย่อย การสาธิต และฝึกทักษะ เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ให้กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ตอบก่อนการทดลอง- ภายหลังการทดลอง

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ การรับรู้ และ ทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง และมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ข้อมหมายถึง ภายหลังการได้รับโปรแกรมสุขภาพศึกษา กลุ่มทดลองมีความรู้ การรับรู้ และทัศนคติที่ถูกต้อง

เกี่ยวกับโรคเอดส์ โดยความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่กลุ่มเปรียบเทียบนั้น ความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ก่อนการทดลองและภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แสดงให้เห็นว่า การจัดโปรแกรมสุขศึกษาให้แก่พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสุโขทัย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ไปในทางที่ถูกต้องมากขึ้น ดังนั้น โปรแกรมสุขศึกษานี้ควรได้รับการพิจารณานำไปปรับใช้กับประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีระดับการศึกษาที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างนี้

บทนำ

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงมาก สำหรับวงการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศและของโลก เพราะโรคนี้ยังไม่มีวิธีการค้นพบยาชนิดใดใช้ป้องกันและรักษาให้หายขาดได้ สถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทย มีแนวโน้มสูงเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อทางสาธารณสุข เศรษฐกิจและสังคมอย่างมหาศาล โดยอาชีพที่พบผู้ป่วยโรคเอดส์มากที่สุด คือ รับจ้างทั่วไป สำหรับจังหวัดสุโขทัยนั้น พบว่า มีจำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์มากเป็นอันดับ 3 ของเขต 8 ซึ่งอาชีพที่พบผู้ป่วยโรคเอดส์มากที่สุด คือ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม โดยอำเภอสวรรคโลก เป็นอำเภอที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในจังหวัดสุโขทัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในอำเภอดังกล่าว ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาวิจัยในกลุ่มประชากรดังกล่าว เกี่ยวกับความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ซึ่งพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น เป็นประชากรกลุ่มเสี่ยงสูงในจังหวัดสุโขทัย ตลอดจนเป็นผู้ด้อยโอกาสในการรับรู้ข่าวสารหรือความรู้อื่น ๆ หากมีความรู้ การรับรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์จะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ที่ถูกต้อง ดังนั้น การจัดโปรแกรมสุขศึกษาให้แก่พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดโปรแกรมสุขศึกษา เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษา ในการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย

วัสดุและวิธีการ

เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) ใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มเปรียบเทียบ มีการวัดทั้งก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ มีจำนวนกลุ่มละ 120 คน และ 126 คน ตามลำดับ โดยกลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมสุขศึกษา 2 ครั้ง การทดสอบและเก็บตัวอย่างนี้ จะดำเนินการ 2 ครั้ง คือ ก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังสิ้นสุดการทดลอง 1 ครั้ง สำหรับกลุ่มเปรียบเทียบจะไม่ได้รับโปรแกรมสุขศึกษาดังกล่าว

วิธีการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ มกราคม ถึง เมษายน 2540 ใช้แบบสอบถาม โดยให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ก่อนและภายหลังการทดลอง ซึ่งโปรแกรมสุขภาพจะจัดให้เฉพาะกลุ่มทดลองเท่านั้น จำนวน 2 ครั้ง ห่างกันครั้งละ 1 สัปดาห์ เป็นความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมกลุ่มทดลอง 1 แห่ง และกลุ่มเปรียบเทียบ 1 แห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้โปรแกรม SPSS/PC+ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, Student's t-test, Paired Sample's t-test และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการศึกษา

การศึกษานี้สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นกลุ่มทดลอง 120 คน กลุ่มเปรียบเทียบ 126 คน ได้ผลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่มีลักษณะใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 20-29 ปี โดยอายุเฉลี่ย คือ 27 ปี สถานภาพสมรสคู่ ส่วนใหญ่การศึกษาระดับประถมศึกษา
2. ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ มากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ไปในทางที่ถูกต้อง มากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. การรับรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีการรับรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ มากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการรับรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ มากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ พบว่า ก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบนั้น ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับภายหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลอง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่กลุ่มเปรียบเทียบนั้น ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า การประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้โปรแกรมสุขศึกษาแก่กลุ่มทดลอง ได้แก่ ความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับ โรคเอดส์ ส่งผลให้ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีความรู้ การรับรู้ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ มากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ การรับรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ภายหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง ในขณะที่กลุ่มเปรียบเทียบมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ การรับรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ก่อนการทดลองและภายหลังการทดลอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ย่อมแสดงว่าโปรแกรมสุขศึกษาที่จัดให้แก่กลุ่มทดลองนี้ มีประสิทธิภาพและควรได้รับการพิจารณานำไปปรับใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. โรงงานอุตสาหกรรมทุกแห่งในจังหวัดสุโขทัย ควรสนับสนุนโครงการ “สุขศึกษาเพื่อประชาชน” เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ โดยร่วมมือกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย เพื่อให้พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีความรู้ การรับรู้ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ นำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ที่ถูกต้องต่อไป เพราะหากพนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมมีความรู้ การรับรู้ และทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์แล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ที่ไม่ถูกต้อง โดยก่อให้เกิดปัญหาด้านร่างกายและจิตใจของพนักงานและครอบครัว รวมทั้งผู้ร่วมงานและนายจ้าง ย่อมส่งผลกระทบต่อโรงงานและผลผลิตในภายภาคหน้า
2. การจัดโปรแกรมสุขศึกษาควรกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตระหนักถึงความสำคัญ ตลอดจนสามารถปฏิบัติตนในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ที่ถูกต้องต่อไป
3. ควรจัดโปรแกรมสุขศึกษาให้แก่พนักงานระดับต่างๆ ในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อร่วมมือกันและแลกเปลี่ยนความรู้ การรับรู้ และทัศนคติอื่น ๆ เกี่ยวกับโรคเอดส์นำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ที่ถูกต้องไปในแนวทางเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ใกล้ชิดและชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเอดส์” คู่มือการให้คำปรึกษาแนะแนวเกี่ยวกับโรคเอดส์ พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. 2533 : 3.
- ควบคุมโรคเอดส์และกามโรค.งาน. “รายงานสถานการณ์โรคเอดส์ จังหวัดสุโขทัย ตั้งแต่ 2532 - 25 เมษายน 2540” สุโขทัย : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย. 2540. (อัครสำเนา)
- อุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย.สำนักงาน. “ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสุโขทัย ปี 2537” สุโขทัย. (อัครสำเนา)

ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาในการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์
ของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย (ต่อจากหน้า 604)

- Ahia. "Compliance with Safer-Sex Guildlines Among Adolescent Males : Application of the Health Belief Model and Protection Motivation Theory." Journal of Health Education. (Vol.22,1991) : 49-52.
- Janz, N.K. and Becker, M.H. "The Health Belief Model a Decade Later." Health Education Quarterly. (Spring 1984) : 1-47.
- Rosenstock, Irwin M. "The Health Belief Model and Preventive Health Behavior." Health Education Quarterly. 2 (Winter 1974) : 284-386.

สถานการณ์โรคเอดส์ประเทศไทย

กองระบาดวิทยา

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

กองระบาดวิทยา ได้รับรายงาน ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2527 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2540 พบว่า มีผู้ป่วยเอดส์ 70,013 ราย(รูปที่ 1) แยกเป็นเพศชาย 57,467 ราย เพศหญิง 12,546 รายคิดเป็นอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 4.6 : 1 เสียชีวิต 18,610 ราย

จำแนกตามปัจจัยเสี่ยง พบว่า เพศสัมพันธ์ สูงที่สุด ร้อยละ 81.7 รองลงมา ยาเสพติดชนิดฉีด ร้อยละ 5.9 คิดเชื้อจากมารดา ร้อยละ 5.3 และรับเลือดร้อยละ 0.07 (ไม่ทราบปัจจัยเสี่ยงร้อยละ 7.1) ดังรูปที่ 2

กลุ่มอายุ พบว่า สัดส่วนที่พบมาก 5 อันดับแรก คือ กลุ่มอายุ 25 - 29 ปี มีผู้ป่วยร้อยละ 28.7 รองลงมา กลุ่มอายุ 30-34 ปี ร้อยละ 22.7 กลุ่มอายุ 35 - 39 ปี ร้อยละ 13.89 กลุ่มอายุ 20 - 24 ปี ร้อยละ 13.2 และกลุ่มอายุ 0 - 4 ปี ร้อยละ 5.0 อาชีพ พบว่า สัดส่วนที่พบมาก 5 อันดับแรก ในปี 2540 มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 47.0 รองลงมา เกษตรกรรม ร้อยละ 20.0 เด็กต่ำกว่าวัยเรียน ร้อยละ 4.8 , ค้าขาย ร้อยละ 4.3 และงานบ้านร้อยละ 3.6 ตามลำดับ ซึ่งอาชีพที่พบมาก 5 อันดับแรกคล้ายคลึงกับที่ได้รับรายงานในปีที่ผ่านมา

จังหวัดที่อยู่ปัจจุบันของผู้ป่วยเอดส์ที่ได้รับรายงาน 5 อันดับแรก มีดังนี้ เชียงใหม่ จำนวน 8,375 ราย กทม. 7,013 ราย เชียงราย 6,952 ราย ,พะเยา 4,007 รายและลำปาง 3,248 ราย

โรคติดเชื้อฉวยโอกาส 5 อันดับแรก คือ Wasting syndrome 18,803 ราย , รองลงมา Mycobacterium tuberculosis ,Pulmonary or extrapulmonary 17,361 ราย ,โรคปอดบวมจากเชื้อ Pneumocystis carinii 12,118 ราย, Cryptococcosis 11,511 ราย และ Candidiasis ของหลอดอาหาร หลอดลม หรือปอด 4,388